Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta (VNS 1/2017 vp)

Kepan lausunto ulkoasianvaliokunnalle 30.3.2017

Kepa on yli 300 suomalaisen kehitysyhteistyö- ja ympäristöjärjestön kattojärjestö. Kiitämme ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen selonteosta.

Kepan keskeiset huomiot

- Valtioneuvosto on selvittänyt Suomen vahvuudet ja haasteet kestävän kehityksen saralla. Heikkouksiamme ovat ilmastonmuutoksen vastainen kamppailu ja luonnonvarojen liiallinen kulutus. Suomen kestävän kehityksen kipupisteiden tunnistamisen lisäksi olisi tärkeää, että selonteko tarjoaisi konkreettisia ratkaisuja tilanteen korjaamiseksi.
- Selonteosta puuttuvat konkreettiset toimenpiteet, jolla politiikkajohdonmukaisuutta edistettäisiin Suomessa ja globaalisti Agenda 2030 -ohjelman edellyttämällä tavalla yli tämän hallituskauden. Kokonaisuudessaan selonteon näkemys kansallisten toimien vaikutuksesta maamme rajojen ulkopuolella jää ohueksi.
- Selonteko ei kerro kuinka Suomi takaa riittävät resurssit Agenda 2030 -ohjelman toimeenpanolle globaalisti. Se ei kerro, kuinka ja millä aikataululla Suomi nostaa kehitysyhteistyömäärärahansa 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta kansainvälisten sitoumusten mukaisesti. Koska kehitysyhteistyö on erityisen tärkeä resurssi kaikkein köyhimmille, tulee Suomen nostaa LDC-maille suuntautuvan kehitysyhteistyön osuus vähintään 0,2 prosenttiin.
- Selonteko tunnustaa Suomen velvollisuudeksi tukea kehitysmaiden ilmastotoimia. Se ei kuitenkaan tarjoa konkreettisia avauksia siihen, miten Suomen ilmastorahoitusvelvoitteet täytetään tai rahoituksen ennustettavuus ja kasvu turvataan pitkällä aikavälillä.
- Kestävän kehityksen seurantajärjestelmässä hyvää on ulkopuolinen evaluaatio, joka tulisi tuoda eduskuntaan selonteon muodossa. Agenda 2030 -ohjelman huomioiminen lainvalmistelussa ja budjetoinnissa on tärkeää ja se tulee aloittaa mahdollisimman pian.

1. Kehityspoliittinen johdonmukaisuus kaipaa konkreettisia toimia

Toimeenpanosuunnitelmassa todetaan aivan oikein, että kestävän kehityksen ohjelma vaatii syvällistä yhteiskunnallista muutosta ja pitkäjänteisyyttä. On hyvä, että globaalin vastuun ja politiikkajohdonmukaisuuden määritellään olevan tärkeitä periaatteita. Eri politikkalohkoilla, kuten vero-, kauppa-, tai ympäristökysymyksissä tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen sekä Suomessa että maailmalla. Kestävän kehityksen tavoitteet ovat kokonaisuus ja **Agenda 2030 toimeenpano edellyttääkin Suomelta entistä suurempaa panostusta politiikkajohdonmukaisuuteen**.

Ennen hallituksen toimeenpanosuunnitelman laatimista valtioneuvoston kanslia teetti selvityksen Suomen vahvuuksista ja heikkouksista kestävän kehityksen saralla. Keskeisiksi haasteiksi tunnistettiin ilmastonmuutoksen vastaisten toimien riittämättömyys, luonnonvarojen liiallinen kulutus sekä talous- ja työllisyyskehitys. Samaan aikaan selvitys toteaa, että Suomella on hyvät mahdollisuudet saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet, mikäli esimerkiksi panostetaan energiaa ja luonnonvaroja hyödyntävään vihreään talouteen, vähennetään yhteiskunnan eriarvoistumista sekä vahvistetaan tutkimukseen perustuvaa päätöksentekoa.[1] **Olisi tärkeää, että selonteko määrittäisi konkreettisia toimia, joiden avulla Suomi hyödyntää vahvaa potentiaaliaan edistää kestävää kehitystä johdonmukaisesti.**

[1] Agenda 2030 Suomessa: Kestävän kehityksen avainkysymykset ja indikaattorit (2015). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. http://vnk.fi/documents/10616/2009122/31_Agenda+2030+Suomessa-Kest%C3%A4v%C3%A4n+kehityksen+avainkysymykset+ja+indikaattorit.pdf/4fdfc7dd-575f-4918-965f-f979407e1d74

On hyvä, että selonteossa tunnustetaan Suomen toimien vaikuttavan maamme rajojen ulkopuolelle ja pidetään tärkeänä varmistaa myös muiden mahdollisuudet kestävään kehitykseen**.** Pidämme valitettavana, että johdonmukaisuuden globaali ulottuvuus ei kuitenkaan näy selonteon painopisteissä juuri lainkaan **Konkreettiset toimenpiteet sille, kuinka politiikkajohdonmukaisuutta tullaan edistämään uupuvat selonteosta.** Selonteossa esimerkiksi todetaan, että ilmastonmuutoksen torjunta edellyttää erityisesti fossiilisista polttoaineista luopumista ja että Suomi tukee globaalisti pyrkimyksiä fossiilisten polttoaineiden tukien eliminoimiseksi. Vaikka Suomella on tässä työsarkaa myös kotimaassa, jää tämä mainitsematta. On tärkeää toimia johdonmukaisesti ja luopua asteittain kaikista tuista fossiilisille polttoaineille.

2. Agenda 2030 tavoitteiden saavuttaminen tarvitsee riittävät resurssit

Selonteko vahvistaa Suomen kehityspolitiikan päätavoitteiden olevan köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä on hyvä asia. Vaikka Suomen todetaan vähentävän kehityspolitiikallaan globaalia eriarvoisuutta ja vahvistavan köyhimpien maiden omia instituutioita ja osaamista, ovat kehitysyhteistyön määrärahaleikkaukset ja muutokset kehityspolitiikkamme painopisteissä ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa**. Selonteko ei vastaa riittävällä tavalla maailman haasteisiin: Pariisin ilmastosopimuksessa tehtyihin sitoumuksiin, kasvavaan eriarvoistumiseen eikä eskaloituneisiin kriiseihin.**

Kepa pitää tärkeänä, että myös selonteossa Suomi sitoutuu kansainvälisiin kehitysrahoitustavoitteisiin eli ohjaamaan 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön ja 0,2 prosenttia kaikkein köyhimmille maille. Viime vuonna toimeenpannut kehitysyhteistyön jättileikkaukset vaikuttavat kuitenkin miljoonien kaikkein köyhimpien ihmisten elämään ja rapauttavat Suomen kansainvälistä mainetta globaalin vastuun kantajana. Suomi leikkasi apuaan keskellä historian pahinta humanitaarista kriisiä ja rampautti kykyämme puuttua ongelmiin niiden syntysijoilla.

Suomen kehitysyhteistyön määrärahojen bruttokansantulo-osuuden arvioidaan pysyvän noin 0,4 prosentin tasolla koko hallituskauden ajan. Pidämme huolestuttavana, että myöskään **selonteko ei kerro kuinka kehitysyhteistyöleikkausten jälkeen päästään kestävälle kasvu-uralle kohti 0,7-tavoitetta**, jonka naapureistamme Norja, Ruotsi ja Tanska ovat jo saavuttaneet. Konkreettinen suunnitelma lisäisi myös Suomen kansainvälistä uskottavuutta.

Suomi on myös sitoutunut ohjaamaan 0,2 prosentin osuuden bruttokansantulostaan kaikkein köyhimpien eli nk. LDC-maiden tukemiseksi. **LDC-maille suuntautuva kehitysyhteistyö on kuitenkin laskenut noin 0,15 prosenttiin bruttokansantulosta.** Tämä on merkittävä pudotus verrattuna vuoteen 2015, jolloin osuus oli 0,23 prosenttia. Kun jaetaan niukkuutta, on vieläkin tärkeämpää varmistaa, että apuvaramme tavoittavat kaikkein köyhimmät ihmiset.

On selvää, että kestävän kehityksen tavoitteita ei voida saavuttaa ilman yksityisen sektorin mukana oloa. Kehitysyhteistyö on kuitenkin merkittävä resurssi erityisesti kaikkein köyhimmille, joita yksityinen raha ei tavoita. **Vain noin kaksi prosenttia yritysten ulkomaaninvestoinneista suuntautuu vähiten kehittyneisiin maihin[2].** Selonteon kirjaukset globaalista kumppanuudesta yli-yksinkertaistavat asioita. Talouskasvu ja yritysten mukana olo kehityspolitiikassa ei automaattisesti paranna toiminnan tuloksellisuutta tai globaalia kumppanuutta. On tärkeä varmistaa, että yrityksien toiminta on vastuullista. Kun käytetään julkista rahaa, **on samojen kehityspolitiikan tavoitteiden sekä tuloksellisen toiminnan pelisääntöjen kuten avoimuus ja tilivelvollisuus koskettava myös yksityisen sektorin tukea.**

Eriarvoisuuden vähentäminen maiden sisällä ja niiden välillä on yksi kestävän kehityksen tavoitteiden keskeinen vaatimus. Kehitysmaiden vaikutusvallan kasvattaminen kansainvälisessä veropolitiikassa sekä kyky kerätä verotuloja on tunnistettu keskeisiksi keinoiksi vahvistaa maiden kykyä tuottaa hyvinvointia omille kansalaisilleen. Verovälttely onkin merkittävä eriarvoisuutta lisäävä tekijä. Samalla **selonteko ei kuitenkaan linjaa toimia pääomapaon suitsimiseksi ja suuryritysten verovälttelyn estämiseksi.**

3. Kaikkien köyhimpiä maita tuettava ilmastonmuutokseen sopeutumisessa

Ilmastonmuutos uhkaa erityisesti kaikkein köyhimpiä kehitysmaita, joilla on huonoimmat mahdollisuudet

[2] UNCTAD World Investment Report 2016: http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1555

sopeutua nopeisiin muutoksiin. Pariisin ilmastosopimus velvoittaa Suomea toimiin, joilla maapallon keskilämpötilan nousu on mahdollista rajata 1,5 asteeseen esiteolliseen aikaan verrattuna. Olisi oikeudenmukaista, että Suomen päästöt olisivat 150 prosenttia alle vertailuvuoden 1990 tason vuoteen 2050 mennessä[3].

Kepa jakaa selonteon huomion siitä, että vaurailla mailla on velvollisuus tukea globaalia etelää ilmastotoimissa muun muassa ilmastorahoituksella. **Selonteko ei tarjoa konkreettisia avauksia siihen, miten Suomen ilmastorahoitusvelvoitteet täytetään tai rahoituksen ennustettavuus ja kasvu turvataan pitkällä aikavälillä.** Hallituksen rajut kehitysyhteistyöleikkaukset vaikuttavat myös ilmastorahoitukseen, ja rahoituksen ohjaaminen enenevässä määrin yksityisen sektorin toimijoiden kautta **vaarantaa määrärahojen tasaisen jakautumisen ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen.** Myös hallituksen päätös päästöhuutokaupan epäsuorien kustannusten kompensoinnista sähköintensiiviselle teollisuudelle ja päästöhuutokauppatulojen ohjaaminen pois kehitys- ja ilmastorahoituksesta on ristiriidassa sekä kestävän kehityksen tavoitteiden, että Pariisin sopimuksen kanssa.

4. Agenda 2030 -ohjelma tulee huomioida kaikessa päätöksenteossa

Myönteistä on, että toimeenpanosuunnitelma käsitellään selontekona, joka mahdollistaa laajan keskustelun eduskunnassa sekä valiokunnissa. Seurannan nelivuotissuunnitelmaan kirjattu ulkopuolinen evaluaatio kestävän kehityksen kansallisesta toimeenpanosta on tärkeä avaus ja edesauttaa sitä, että toimeenpano käy vuoropuhelua kulloisenkin tulevan hallitusohjelman kanssa. **Eduskunnan roolin vahvistamiseksi myös neljän vuoden välein tehtävä evaluaatio tulisi käsitellä esimerkiksi selontekona**.

Hallituksen selonteon mukaan Agenda 2030 -ohjelman huomioimista lainvalmistelussa ja budjetoinnissa selvitetään, mutta konkretia jää puuttumaan. Kepa muistuttaa, että **johdonmukaisuuden takaamiseksi on tärkeää ottaa kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpano osaksi lainvalmistelua ja budjetointia mahdollisimman nopeasti.** Hallituskaudet ylittävää pitkäjänteisyyttä puolestaan tulisi vahvistaa siten, että hallituskausittain tuotettavat ministeriökohtaiset tulevaisuuskatsaukset ovat linjassa Agenda 2030 -ohjelman kanssaglobaalisti.

Lisätietoja: Niina Mäki, asiantuntija, kehitysrahoitus (niina.maki@kepa.fi, +358 50 317 6724)

[3] Climate Analytics (2016): What does the Paris Agreement mean for Finland and the European Union? Sitran tilaama selvitys: http://climateanalytics.org/files/ca_paris_agreement_finland_eu.pdf